

Christus tuus ad me salvandum. « Quoniam mandata tua elegi. » Optima ratio, cur pretendat salutem, quia mandata elegit, quoniam scriptum est: « Si vis ad vitam ingredi, serva mandata, » *Matth. XIX.*

6. CONCUPIVI SALUTARE TUUM, DOMINE, ET LEX TUA MEDITATIO MEA EST.

Reddit rationem cur tantopere petat salutem, quia videlicet illam præ omnibus desideratis concupivit, sicut revera super omnia bona concupiscenda est, cum sola desiderium nostrum possit implere; et quoniam non satis est concupiscere salutem, si quis ad eam pervenire velit, sed necesse est ambulare per viam præceptorum Dei, ideo subjungit: « et lex tua meditatio mea est, » id est, de lege custodienda semper cogito, et in illa custodienda me semper exerceo.

7. VIVET ANIMA MEA, ET LAUDABIT TE; ET JUDICIA TUA ADJUVABUNT ME.

« Vivet anima mea, » cum salutem concupitam obtinuerit, et manus tua fuerit ad salvandum eam: et tunc officium ejus erit, et solum negotium, te laudare: nam « beati qui habitant in domo tua, Domine! in sæcula sæculorum laudabunt te, » *Psalm. LXXXIII.* « Et judicia tua adjuvabunt me, » id est, et mandata tua a me custodita adjuvabunt me, ut aliquando etiam corpore vivam, cum resurrexero in resurrectionem vite, vel « judicia tua, » quibus in novissimo die judicabis pro meritis vivos et mortuos, « adju-

vabunt me, » ut corpore quoque vitam sempiternam possideam.

8. ERRAVI Sicut OVIS, QUAE PERIIT; QUÆRE SERVUM TUUM, QUIA MANDATA TUA NON SUM OBLITUS.

Erravi enim a patria expulsus, et adhuc exul erro propter culpam parentis primi, toti humano generi communicatam; et « erravi, sicut ovis, » quæ seducta periit, non sicut diabolus, leo rugiens, qui ex malitia cecidit. « Quære ergo servum tuum; » quamvis enim ex parte quaeris et inveneris, quatenus animam justificasti a peccato, et reconciliasti Deo, tamen adhuc quaerenda est ovis perdita, quatenus expectat redemptionem corporis sui, ut tota ad montes caelestes et uberrima pasca, ubi relicta sunt nonaginta novem, quæ non errant, perducatur. confidenter autem peto salutem animæ et corporis, « quia mandata tua non sum oblitus. » In libris græcis varietas est propter vocabulorum similitudinem, ut notatur SS. Patres Ambrosius et Augustinus: nam alii codices habent *Quære*, id est *quære*; alii *Quære*, id est *vivifica*; imo S. Hieronymus legit solum *vivifica*; sed in hebræo nulla est varietas, neque litterarum similitudo, et habetur vocabulum, quod nihil significat, nisi *quære*. Non desunt ex recentioribus, qui hunc versiculum exponant de Davide errante in montibus, quando persecutiones Saulis et Absalonis fugiebat. Sed nimis humilis videtur sensus, et ab expositione veterum Patrum alienus.

PSALMI CXX-CXXXIV.

Psalmi hi quidecim (elegantiores omnes) *ascensionum* seu *graduum cantica* inscribuntur, de quibus appellationis significatione et ratione diversorum diverse sunt conjecturae, quarum quasdam tantum, easdemque probatiliore, attulisse sufficiat.

a) Prima quidem et antiquissima opinio est, hæc Psalms ideo *graduum* dictos fuisse, quod tribus precipuis Jærochorum festis canerentur in ascensione quidecim graduum templi Salomonis. Tot enim fuisse gradus templi, non solum scribit Nicolaus Lyranus et alii recentiores, sed etiam S. Augustinus tract. in *Psalm.*, veteresque Jædæi. Vid. Joseph. *De Bello Jæd.* lib. VI, cap. XIV. Sed in ipso templo decantatos fuisse Psalms *CXXI* et *CXXII* vix credas.

b) Alii, v. g. Vancæ, Ewaldus, *ascensionum cantica* interpretantur, hoc est, quæ decantata fuerunt a Jædeis e Babylonicæ exilio in patriam redeuntibus; afferuntque loca *Esd.* II, 1, 9; VII, 9; *Nehem.* VII, 67. Quod autem pluralis numerus, *ascensionum*, in illis titulis usurpatus sit, causam afferunt hanc, quod non una vice et tempore reversus est populus, sed variis: cf. *Esd.* I, II cum VII, 8, 7, VIII. Illi tamen conjectura de horum carminum occasione et usu aliqua in his Psalms retragari videntur, ut cum *Ps. CXXII*, 1, dicitur: *Etiam in domum Jovæ*, neque enim tunc reparatum erat templum a Chaldeis destructum.

c) Gesenius *graduum cantica* putat illa carmina appellata esse a propter numerum rhythmicumque in pluribus conspicuum, qui in eo. cernatur, quod gradatim quasi progrediat *oratio*, dignum vel postrema vel prima antecedentis sententiæ verba ab initio subsequentis repeti soleant, » v. g. *Ps. CXXI* (juxta Vulg.) «: Vers. 1. Levavi oculos meos in montes, unde venit auxilium mihi. Vers. 2. Auxilium meum a Domino, etc. Vers. 3. neque dormitet qui custodit te. Vers. 4. Ecce non dormitabit, etc. Item *Ps. CXXII*, 2, 3, 4; *CXXIII*, 3, 4; *CXXIV*, etc. Verum ista figura non in cunctis hæc 15 carminibus repetitur, contra observatur in aliis inscriptis aliter.

d) Magis nobis probatur Agellii, Maureri, Hengstenbergii et aliorum sententia, qui *carmen ascensionum* ideo dicta hæc carmina volunt, quod post reparatam urbem sanctam (cf. *Ps. CXXII*) ab Israelitis ad celebrandos dies festos Hierosolymam proficiscentibus (*ascendentibus*, ex usu loquendi Hebræorum) canerentur. Nihil est, quod lætitiæ illi publicæ quali esse Israelitarum ad agendas festos dies proficiscentium, negant congruere querelas que in *Ps. CXX* alibi que horum Psalmsorum fundantur. Neque enim, dum peregrinatores sacri *Ps. CXX*, aliosque hinc similes cantabant, presentia (ut qui scripserunt istos Psalms), sed præterita mala respiciebant eorumque recolant memoriam. « Contra hæc illi sententiæ, ait Maurer, quod certe primi novem Psalmsi ita dispositi videntur, ut tres certaminum series efficiant, terrorum singulas carminum, quorum primum quoque optime conveniat in peregrina-

tionis initium, secundum in mediam fere peregrinationem, tertium in peregrinationis finem. » Cæterum non cunctos hos Psalms eadem, qua cantatos, occasione scriptos putamus. Nonnulli jam ante existierunt, nec nisi accommodati fuerunt ad illos usus.

PSALMUS CXX

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *Canticum graduum.*

1. Ad Dominum cum tribularer clamavi, et exaudivit me.
2. Domine, libera animam meam a labiis iniquis, et a lingua dolosa.
3. Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam?
4. Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus desolatoris.
5. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est! habitavi cum habitantibus Cedar:
6. multum incola fuit anima mea.
7. Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus; cum loquebar illis, impugnabam te gratis.

V. s. h. — *Canticum graduum.*

- Ad Dominum in tribulatione mea clamavi, et exaudivit me.
- Domine, libera animam meam a labio mendacii, a [al. et] lingua dolosa.
- Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam?
- Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus juniperorum.
- Heu mihi, quia peregrinatio mea prolongata est! habitavi cum habitantibus Cedar: multum peregrina est anima mea, cum odientibus pacem.
- Ego pacifica loquebar, et illi bellantia.

Argumentum. — Continet querelas populi, non amplius detenti in Chaldæa, sed reducti, de invidia et calumniis dolisque Samaritanorum atque populorum Jædeis confinium, qui Jædeis instauracionem cultus et reipublice invidebant, atque adificationem urbis et templi ut impedirent omnem movebant lapideum. Strophae duæ: vers. 1-6, Jovæ me defendet ab hostibus dolosis, insidiosis; vers. 3-7, qui sine intermissione turbant pacem meam.

1. Canticum ascensionum.

Ad Jovam in angustiis quæ mihi sunt (meis) clamo, et exaudit me.

2. Jovæ, libera animam meam a labio mendacii, a lingua fraudulenta.
3. Quid dabit Jovæ tibi, et quid iterum dabit tibi, o lingua fraudulenta?
4. Dabit sagittas herois (alicujus) acutas cum carbonibus genistarum.
5. Væ mihi, quod commoror cum Moschis, habito apud tentoria Cedraeorum!
6. Multum (jam satis) habitavit (peregrinavit) tibi anima mea cum osore pacis.
7. Ego sum pax (vir pacis), et cum loquor pacem, illi ad bellum.

NOTE.

Vers. 1. Alius, *exaudivit*, ex captivitate redeundo. Vers. 2. *Libera* nunc etiam. *Cl. Esdr.* IV, 1, 2; *Neh.* III, 19; IV, 1-5, 7 seqq. VI, XII, 28. — Vers. 4. Genistarum carbones maximum ardorem concipiunt, et diu servant. — Vers. 5. « Cum Moschi inter Iberiam, Armeniam et Colchidem cædes habeant, Cedraei vero Arabiae sint populus, facile intelligitur, verba hæc non grævis capiendi, sed omnino homines barbaros

atque inhumanos intelligendos esse. » Maurer. Melius tamen, ut opinor, alii hae nomina proprie accipiunt, coll. *Nehem.* vi, 19; iv, 1; vi, 1. Alexandrinus *meshech* ut appellativum nomen habuit, quod longum et diu protractum tempus significat. — Vers. 7. *Ad bellum*, puta prodeunt; alius: *ad bellum* vertunt meas cogitationes et meos sermones; Maurer, *pro bello* sunt, nil nisi bella et discordias spirant.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXIX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum graduum.

Psalmi quindecim, qui proxime sequuntur post Psalmum cxxvii, omnes in titulo habent: *Canticum Graduum*; et quamvis gradus tam ad ascensum, quam ad descensum referri possit, tamen hoc loco non nisi ad ascensum pertinet: nam hebraice vox *ascensionem* significat; et similiter vox graeca *ἀναβάν*. Igitur Psalmi isti quindecim cantica quaedam ascensionum sunt, sive cantica eorum qui per gradus quosdam sursum ascendunt. et quidem Graeci Theodoretus et Euthymius, docent cantica ista intelligenda esse ad litteram de ascensione Iudeorum de Babylone in Jerusalem, Spiritu Sancto per os David praeciente calamitatem captivitatis Babylonicae et letitiam liberationis. Alii malunt hos quindecim Psalmos compositos fuisse, ut canerentur in ascensione quindecim graduum templi Salomonis: tot enim fuisse gradus templi, non solum scribunt Nicolaus Lyranus et alii recentiores, sed etiam S. Augustinus tract. in *Psalmum* postremum: « Tot sunt, inquit, Psalmi qui appellantur *Graduum*, quoniam tot fuerunt etiam templi gradus. » Sed quidquid sit de his opinionibus, illud certum est, ascensiones istas sive de Babylone in Jerusalem, sive per gradus templi Salomonis, figurasse ascensionis electorum, qui per gradus virtutum, ac praecipue charitatis, ascendant de valle lacrymarum ad caelestem Jerusalem, et de hac ascensione Spiritum Sanctum potissimum esse locutum. Certe Psalmi sunt pleni affectibus in Deum, et propter eorum qui se peregrinos atque exules in terra inimicorum esse intelligunt; et tunc arumnas exilii delectant, tunc ad requiem patrie suspirant, semper autem se ad ascendendum, et in via Domini proficiendum accendant.

EXPLICATIO PSALMI.

1. AD DOMINUM CUM TRIBULARER CLAMAVI, ET EXAUDIVIT ME.

Inter varias hujus exilii calamitates, una est maxime deploranda, videlicet lingua dolosa eorum cum quibus versari cogimur; ab hac se liberari petiisse et impetrasse canit Propheta, ut exemplo suo instruat ceteros peregrinos. Ego, inquit, « cum tribularer, » non respexi ad auxilium hominum, sed « clamavi » in oratione ad Dominum, et ille pro sua pietate « exaudivit me. » Verba sunt clara, codicesque hebraici, graeci et latini conveniunt.

2. DOMINE, LIBERA ANIMAM MEAM A LABIIS INIQUIS ET A LINGUA DOLOSA.

Declarat quid oraverit clamando: Dixi, inquit, « Domine, libera animam meam a labiis iniquis et a lingua dolosa, » quod est unum ex majoribus et frequentioribus malis hujus nostrae peregrinationis. « Labia iniqua » proferunt detractiones, convicia, calumnias, falsa testimonia, et similia verba contra legem justitiae; « lingua dolosa » proferit verba deceptionis, adulatoria, simulatoria, fraudulenta; et possunt inveniri labia iniusta sine lingua dolosa, ut cum quis aperte conviciatur, vel detrahit; sed cum lingua dolosa adiungitur ad labia iniusta, malum est gravissimum, adeo ut nihil fere addi possit, ut dicitur

in sequenti versiculo. Quod attinet ad verba, illud, *animam meam*, positum est pro *me*, quasi diceret, *libera me*; sed nominatur *anima*, vel quia est pars nobilior, vel quia lingua dolosa parum nocet, nisi vulneret animam, inducendo videlicet eam ad peccandum. Illud autem, *a labiis iniquis*, S. Hieronymus legit ex hebraeo, *a labiis mendacii*. Sed vox hebraea utrumque significat, *mendacium* et *praevocationem*: proinde recte vertuntur etiam Septuaginta, *a labiis mendacii*, id est *iniquis*, et sententia est plenior et gravior, ut etiam in *Psalm.* xlii: « Ab homine iniquo et doloso eripe me. »

3. QUID DETUR TIBI, AUT QUID APPONATUR TIBI AD LINGUAM DOLOSAM?

Reddit rationem cur petierit liberari « a lingua dolosa, » quasi videlicet sit tale malum, ut nihil ei addi possit, quasi dicat: Quid enim mali dari aut addi posset supra linguam dolosam? sed difficultas est in verbis, tum quia in hebraeo legitur active: *Quid dabit, aut quid apponet*; tum quia illud pronomen, *tibi*, videtur cogere ut haec sententia non referatur ad Deum, et proinde non continetur cum superioribus verbis. Quod attinet ad primam difficultatem, verba hebraica legi possunt etiam passive, si mutantur puncta, praesertim illud, *יִתֵּן* *itthen*, quod potest legi, *utthan*; et legenda esse passive perspicuum est, quia nor

etiam Septuaginta verterunt passive, sed etiam S. Hieronymus reddit ex hebraeo passive: *Quid dabitur tibi, aut quid opponetur tibi ad linguam dolosam?* Illud, *tibi*, potest esse otiosum, ex phrasi hebraica, ut in *Cont.* 1: « Egredere tibi; » et cap. ii: « Veni tibi, surge tibi, imber abiit sibi; » et in hoc ipso Psalmo: « Multum incola fuit anima mea sibi, » quod *sibi*, ut redundans, omiserunt Interpretes, et tunc tota sententia continetur hoc modo: « Domine, libera animam meam a labiis iniquis et a lingua dolosa; » quid enim mali dari, aut apponi potest « ad linguam dolosam? » id est, super linguam dolosam? Quod si non placeat esse hoc loco otiosum illud, *sibi*, potest ita exponi, ut Propheta post orationem ad Deum vertat se, vel ad seipsum, vel ad incertam personam, dicens: « Domine, libera animam meam a labiis iniquis et a lingua dolosa; » quid enim, o anima mea, vel, o quicumque hic ades! tibi dari mali, aut addi potest « ad linguam dolosam? » id est, super malum linguae dolosae.

4. SAGITTE POTENTIS ACUTE CUM CARBONIBUS DESOLATORIS.

Declarat elegantissima similitudine quale malum sit *lingua dolosa*: ac dicit esse verba ejus, quasi sagittae, quae natura sua longe ferunt, et celeriter, ut vix caveri possint, et addit amplificationem admirabilem, dicens non esse qualescunque sagittas, sed « potentis, » id est, a robusta manu cum impetu emissas, et praeterea ab artifice bene politas et acutas, et denique adeo ignitas, ut quidvis desolari et vastare possint, qualia sunt fulgura caelestia, quae ab omnipotenti manu mittuntur, et sunt vere ignita et acutissima. Igitur talia sunt verba dolosa, praesertim quando sunt instrumenta diaboli ad occidendas animas, quae vocantur ab Apostolo ad *Ephes.* vi: « Tela nequissimi ignea. » S. Augustinus hos duos versiculos multo aliter exponit, nimirum vult esse dialogismum, ut primum homo in tribulatione positus oret: « Domine, libera animam meam a labiis iniquis et a lingua dolosa; » deinde Dominus respondeat: « Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam? » id est, quid remedium tibi dari poterit, ut apponi contra linguam dolosam? Hoc videlicet unicuique tibi remedium erit: « Sagittae potentis acutae cum carbonibus desolatoris, » id est, verba Dei cum exemplis charitatis igne succensis: « vivus enim est sermo Dei, et penetrabilior omni gladio aeneo, » cui si accedat exemplum ex vera charitate prodiens, quasi carbis ignitus, nihil ei resistere poterit. Utraque expositio ad edificationem facit, sed prior videtur magis litteralis. Quod attinet ad verba, illud, *desolatoris*, in hebraeo est *יִתֵּן*, quod S. Hieronymus recte vertit *juniperorum*. Sed Septuaginta explicaverunt metaphoram. *Carbones enim juniperorum* sunt valde ardentis

ideo aptissimi ad incendendum et desolandum.

5. HEU MIHI! QUIA INCOLATUS MEUS PROLONGATUS EST: HABITAVI CUM HABITANTIBUS CEDAR; MULTUM INCOLA FUIT ANIMA MEA.

Ex occasione tam magni mali et tam frequentis in hac peregrinatione, suspirat ad patriam, et sic vere et ex corde cantat canticum ascensionis. « Heu mihi! inquit, quia incolatus meus, » vel, ut ex hebraeo verit S. Hieronymus, *peregrinatio mea prolongata est*. Capit enim verus peregrinus cum Apostolo magis peregrinari a corpore, quam a Domino, et ideo nimis longam judicat praesentem vitam, in qua peregrinatur a Domino. « Habitavi cum habitantibus Cedar, » Non mirum videretur, si longam nimis quereret esse hanc habitationem: « habitavi » enim hucusque « cum habitantibus Cedar, » id est, cum barbaris et effraetis gentibus, quae non habitant in civitatibus, sed in tentoriis, iisque nigris et rusticis, quales sunt Arabes. In hebraeo et graeco codice habetur: *Habitavi cum tabernaculis Cedar*; sed idem est sensus: quid enim est aliud *habitare cum tabernaculis*, quam habitare cum habitantibus in tabernaculis. Vox *Cedar* hebraice est *קֶדָר*, et *nigredinem tenebrasque* significat; unde *Cantic.* cap. 1, opponuntur *tabernacula Cedar*, pellibus Salomonis, id est, tentoria nigra et rustica, tabernaculis pretiosis et splendidis. Vere autem civitates et palatia regum hujus mundi nihil sunt nisi tabernacula rusticorum, comparata ad mansiones caelestis Jerusalem. Ideo rursus lamentatur peregrinus Dei, dicens: « Multum incola fuit anima mea, » id est, nimis longus fuit jam incolatus meus in terra aliena. In hebraeo additur *sibi*; sed, ut supra diximus, ex phrasi hebraica otiose additur, et propterea ab Interpretibus saepe omittitur; idem enim est *habitavit sibi et habitavit*. Hinc potest colligi paucos hodie reperiri, qui ex corde cantent canticum graduum, cum periere omnes diligant adeo peregrinationem, et *tabernacula Cedar*, ut nihil tristius audiant quam sermone de discussis ab hac via.

6. CUM HIS QUI OPERUNT PACEM ERAM FACIFICUS; CUM LOQUEBAR ILLIS, IMPUGNABANT NEGATIVUS.

Concludit, rationem reddens, cur sit malum tandiu peregrinari, et simul doctissimum metaphoram *tabernaculorum Cedar*; quod enim metaphorice et obscure dixit: « Habitavi cum habitantibus in tabernaculis Cedar; » clare exponit dicens: « Habitavi cum his qui oderunt pacem, » ego, qui nihil diligo magis quam pacem, id est, habitavi cum mihi dissimilibus, cum perversis, et adeo injustis, ut non solum cum hostibus, sed etiam cum amicis belligerare soleant; et si forte loqui de pace incipiebam ad illos, ipsi sine ulla causa magis me impugnabant. In textu hebraeo est alia interpunctio, quam etiam sequitur S. Hier.

ronymus; sic ibi legitur : *Multum incola fuit anima mea cum his qui oderunt pacem. Ego pacem loquebar, et illi ad bellum.* Sed melior est interpunctio Septuaginta Interpretum, quæ est etiam antiquior; nam in hebræo non est simpliciter : *Ego pacem loquebar; sed hoc modo, si verbum verbo reddamus : Ego pacem, et cum loquebar.* Ex quo intelligimus recte Septuaginta post *pacem* posuisse punctum, et quod diximus ex hebræo reddi, *ego pacem*, potest etiam reddi, *ego pax*, ut sit sensus : Cum his qui oderunt pacem, ego pax eram, id est, adeo pacificus eram, ut ipsa pax dici possem; et postea sequitur alius versiculus : *Et cum loquebar, illi ad bellum, nimirum provocabant, quod in sententia convenit cum eo quod verterunt Septuaginta, et nos in nostra editione latina legimus : « Cum loquebar illis, impugnabant me. »* Quod autem additur, *gratis*, positum est a Septuaginta explanationis gratia. Totus hic Psalmus hic convenit quidem omnibus electis, sed præcipue capiti electorum Christo, quatenus viator erat, secundum carnis passibilis conditionem. Vere enim clamavit ipse ad Dominum Pa-

trém suum pernoctans in oratione Dei, et postea in horto, et demum in cruce, et verissime exauditus est, cum exaltaverit illum Deus, et dederit ei « nomen super omne nomen. » Vere quoque passus est *labia iniqua et linguas dolosas* usque ad mortem, ut ex toto decursu Evangeliorum patet. Verissime dicere potuit : « Incolatus meus prolongatus est, » cum in Evangelio dixerit : « Generatio adullera et incredula, quamdiu apud vos ero, quamdiu vos patiar? Vere habitavit cum habitantibus Cedar, » quia licet ipse lux esset, ac per hoc in Cedar, id est, in tenebris non habitaret, sed in lumine, tamen « cum habitantibus Cedar » visus est, et inter eos conversatus est. Denique vere « cum iis qui oderant pacem, » erat pacificus, quia « cum malediceretur, non maledicebat; cum pateretur, non comminabatur; » et cum loqueretur illis de pace, de charitate, de regno Dei ipsi contra eum impugnabant sine ulla ratione vel causa, quod Joannes cap. xv, ipse idem notavit, cum ait : « Sed ut impleatur sermo, qui in lege eorum scriptus est, quia odio habuerunt me gratis. »

PSALMUS CXXI

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *Canticum graduum.*

1. Levavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi.
2. Auxilium meum a Domino, qui fecit cælum et terram.
3. Non det in commotionem pedem tuum : neque dormitet qui custodit te.
4. Ecce non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israel.
5. Dominus custodit te, Dominus protectio tua, super manum dexteram tuam.
6. Per diem sol non uret te, neque luna per noctem.
7. Dominus custodit te ab omni malo : custodiat animam tuam Dominus.
8. Dominus custodiat introitum tuum et exitum tuum, ex hoc nunc et usque in sæculum.

Argumentum. — *De caritate quodam, fortasse totius populi cum ipso ex exilio redeuntis nomine, quam confecto jamjam itinere, habere montes, i. e. illa sancta, oculis denique lustrari jam liceret, compositus Psalmus. In strophas quatuor dividit, si hæc.*

1. Canticum ascensionum.

Attollo oculos meos ad montes,
unde veniet auxilium mihi :

V. s. h. — *Canticum graduum.*

1. Levavi oculos meos in montes : unde veniet auxilium mihi.
2. Auxilium meum a Domino, factori cæli et terræ.
3. Non det in commotionem pedem tuum, neque dormitet qui custodit te.
4. Ecce non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israel.
5. Dominus custodit te : Dominus protectio tua, super manum dexteram tuam.
6. Per diem sol non percussit te, neque luna per noctem.
7. Dominus custodit te ab omni malo : custodiat animam tuam.
8. Dominus custodiat exitum tuum et introitum tuum : a modo et usque in æternum.

PSALMUS CXXI.

2. Auxilium meum veniet a Jova, qui fecit cælum et terram. —
3. Non sinet vacillari pedem tuum, non dormitabit tutor (custos) tuus.
4. Ecce, non dormitat neque dormit tutor Israelis. —
5. Jova est tutor tuus, Jova umbra (tutela) tua, Jova est ad manum dexteram tuam.
6. Interdium sol non feriet (lædet) te, et (nec) luna noctu.
7. Jova tuebitur (vel tueatur) te ab omni malo, tuebitur animam tuam.
8. Jova tuebitur egressum tuum et introitum tuum, ab hoc tempore et usque in sempiternum.

NOTE.

Vers. 1. Ad montes, illos puta quibus Hierosolymorum urbs cingebatur, et maxime Sionem, cui templum insidebat; alii, montes Palestinæ, Tabor, Carmel, etc. Rosenmullerus : *ad montes*, i. e. sursum, in cælum, auxilium petens. — *Vers. 3.* « Videtur sane, quum ad primam personam non redeatur, sed secunda servetur usque ad finem, scriptor ab hoc versu ipse se alloqui et confirmare. » Maurer. — *Vers. 5.* *Propr. tutor est tui*, tutorum tuorum partes agit. Maurer, *umbra tua ad manum*, etc. *Manum* pro latius. — *Vers. 6.* *Luna noctu*, quod cum veteribus intelligendum est de frigore nocturno. Maurer hac locutione non nisi hoc dici vult : neque interdium, neque noctu tibi quidquam adversi accidet. — *Vers. 8.* *Egressum... introitum*, i. e. universam vite agendique rationem.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum graduum.

Secundus Psalmus ex Gradualibus consolatur peregrinos ascendentes in Jerusalem, promittens perpetuam Dei custodiam, ac primum loquitur Propheta in persona peregrini, deinde loquitur in persona propria, et consolatur peregrinam.

EXPLICATIO PSALMI.

1. LEVAVI OCULOS MEOS IN MONTES : UNDE VENIET AUXILIUM MIHI.

Peregrini nihil frequentius aspiciunt, quam locum ad quem tendunt, si is conspici possit; sin minus, locum aliquem viciniorum : inde enim consolationem magnam percipiunt, que consolatio vires et auxilium præbet ad ambulandum; et quia terrena Jerusalem in montibus erat, et

caelestis Jerusalem supra omnes cælos est, ideo peregrinus, sive umbraticus, sive verus, dicit : « Levavi oculos meos in montes, » ubi sedet civitas sancta, « unde veniet mihi auxilium » consolationis. In hebræo est verbum temporis futuri, *te vado*, sed sæpe variantur tempora apud hebræos; et præterea, quod ad sensum attinet, non multum refert, sive peregrinus dicat : Levavi jam oculos meos, sive levabo jam oculos meos. S. Augustinus

mystice more suo per montes intelligit SS. Apostolos; sicut enim oriente sole primi sunt montes qui lumen recipiunt, sic veniente Christo, iustitie sole, primi fuerunt Apostoli, qui lumen receperunt.

2. AUXILIUM MEUM A DOMINO, QUI FECIT CÆLUM ET TERRAM.

Declarat peregrinus se non expectare auxilium a montibus, ad quos oculos levavit, sed ab eo qui presidet sancte civitati in montibus posita, quod clarius explicat initio *Psalm. cxxii*: « Ad te levavi oculos meos, qui habitas in caelis; » describit autem verum Deum per opus creationis cœli et terræ, sicut in alio *Psalm. xcv*: « Dii gentium dæmonia, Dominus autem cœlos fecit. »

3. NON DET IN COMMOTIONEM PEDEM TUUM, NEQUE DORMITET QUI CUSTODIT TE.

Mutat Propheta personam, et loquitur in persona propria, et respondet peregrino, quasi dicit: Bene et sapienter levasti oculos tuos in montes, et non respexisti vanitates, quæ occurrunt in via; sed his pretermittis a Conditor celestis patriæ auxilium et consolationem expectasti; ideo ego opto, « ut Deus non det in commotionem pedem tuum, » id est, non sinat te labi et cadere in via; sed roboret pedes tuos, ut stabiles in cursu ad patriam perseverent. « Et non dormitet qui custodit te, » id est, opto etiam et rogo ut Pater, qui est custos tuus, semper vigilet in tua custodia, et nunquam sinat commoveri pedes tuos. Observa, primo, circa hunc versiculum, quod Deus metaphoricè dicitur dormire, quando permittit nos cadere, ac si non adverteret, quomodo qui dormitat, non advertit quid fiat. Secundo, phrasim hebraicam est, *commoveri pedes*, sive *nutare*, pro eo quod est, *labi in peccatum*, ut *Psalm. xvii*: « Non sunt infirmata vestigia mea; » et *Psalm. lxxii*: « Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei. » Tertio, in hebræo habetur in futuro, *non dabit ad moventium pedem tuum*, iuxta quam lectionem esset predictio et omisio. Sed tamen, ut diximus, tempus unum hebræo sæpe ponitur pro alio tempore, unde non solum Septuaginta, sed etiam S. Hieronymus vertit, *non det*. S. Augustinus legit: *Non des commoveri pedem meum*. Sed nescio quem codicem secutus sit; nostri enim hebraici, græci et latini habent tertiam personam, *non det*, vel *non dabit commoveri pedem tuum*.

4. EGRE NON DORMITABIT NEQUE DORMIET, QUI CUSTODIT ISRAEL.

Promittit Propheta peregrino impetrationem gratiæ, quæ petebatur, quasi dicit: Oro ut Pater non dormitet, qui te custodiendum suscepit, et sine dubio non dormitabit; nam nunquam dormitat, neque dormit, qui custodit populum suum peculiarem, qui per Israellem significatur, et in

quo populo omnes illi continentur, qui tanquam peregrini in hoc mundo versantur, et ad patriam cœlestem ascendere festinant. Quod dicitur, « non dormitabit, neque dormiet, » hunc habet sensum, non dormitabit subinde oculos claudendo et aperiendo: et nullo minus se tradet profundo somno; itaque semper vigilabit, neque oculos ad momentum claudet. S. Augustinus pulchre dicit homines dormire, quando carnem infirmitatis portant; dormire, quando moriuntur; et ideo non esse fidendum custodie hominum; Domino autem fidelissimo custodi tuto credere nos posse, cum ipse neque dormitet unquam in infirmitate, neque dormiat in morte. Monet etiam idem Augustinus, recte fideles homines per Israellem significari, quia Israel Deum homines per Israellem significari, quia Israel Deum homines per Israellem interpretatur, et fideles Deum nunc per videri vident, visuri postea etiam per speciem.

5. DOMINUS CUSTODIT TE, DOMINUS PROTECTIO TUA SUPER MANUM DEXTERAM TUAM.

6. PER DIEM SOL NON URET TE, NEQUE LUNA PER NOCTEM.

Dixit paulo ante Propheta peregrinum, in Deo confidentem, custodiendum esse, ne cadat in via; addit nunc aliam consolationem, custodiendum videlicet etiam esse, ne fatigetur ab aestu solis per diem, neque a lumine lune per noctem, quoniam Deus erit illi quasi umbraculum, quod manu dextera tenebit, eoque tum caput, tum etiam reliquum corpus tegere poterit. « Dominus, » inquit Propheta, non solum « custodit Israellem, » id est, populum suum universe, sed te quoque in particulari custodit; custodit autem, quia est protectio, sive *umbraculum*, ut proprie sonat vox hebraica, « super manum dexteram tuam; » ex quo fiet, ut te tali umbraculo, ministerio dexterae manus, lectum, neque sol urat per diem, neque luna per noctem. In textu græco est tempus futurum: *Dominus erit visus tibi*; sed in hebræo non est proprie tempus presens, neque futurum, sed participium: *Dominus custodiens te*, sive custos tuus; sensus autem idem est. Illud autem, *Dominus protectio tua super manum dexteram tuam*, posset continere metaphoram, ut alii volunt, hominis armati, et ad dexteram slantis, ut sensus sit Dominus erit, vel est protectio tua, quia stat quasi miles armatus ad dexteram tuam. Sed quod nos diximus magis « invenit littera, tum quia in hebræo pro voc. *protectio*, est *umbra*, sive *umbraculum*; tum quia et in hebræo et in græco est, *super manum*, non *ad manum*; unde videtur Propheta respexisse ad umbraculum quod super manum ponitur, et manu geritur; tum denique quia sequitur: Neque sol per diem uret te, neque luna per noctem; a calore autem, vel lumine solis et lune non defendit miles ad dexteram constitutus, sed umbraculum manu dextera super caput extensum. Porro metaphora umbraculi, et solis ac lune, diei et

noctis, significat gratiam Dei, quæ peregrinum custodit tempore prosperitatis, et adversitatis; neque enim minus ledere solet in hoc itinere dies prosperitatis quam nox adversitatis. S. Augustinus more suo mystice exponit dexteram et sinistram, ac dicit Deum protegere dexteram, non sinistram, quia sæpe permittit hominem ledi in temporalibus, quæ significantur per sinistram, et non sinit ledi in bonis spiritualibus, quæ significantur per dexteram.

7. DOMINUS CUSTODIT TE AB OMNI MALO, CUSTODIAT ANIMAM TUAM DOMINUS.

Addit Propheta aliam consolationem, eamque generalem, quasi dicit: Non solum te Dominus custodiet, ne cadas et ne fatigeris, sed ab omni alio malo, quod in itinere occurrere possit, te Dominus proteget atque custodiet, ex quo fiet ut anima tua, seu vita tua incolumis omnino toto in itinere conservetur. In hebraico græcoque textu habetur in tempore futuro: *Dominus custodiet te*; sed in sensu nulla differentia est: Dominus enim et custodit nunc, et custodiet postea, et hanc continuationem significare solet tempus futurum apud Hebræos.

8. DOMINUS CUSTODIAT INTROITUM TUUM, ET EXITUM TUUM, EX HOIUNIS ET USQUE IN SÆCULUM.

Concludit Propheta addendo ultimam et optatissimam consolationem, quasi dicit: Non solum

in aliqua parte itineris peregrinus Dei, qui ascensiones disposuit in corde suo, custodiatur; sed in toto itinere semper custodiatur; omne enim iter consistit in introendo et exeundo, dum enim progredimur, intramus unam viam, et ea finita eximus; deinde intramus aliam, et postea eximus; sic etiam intramus unam provinciam, unam civitatem, unam domum, et deinde eximus, et intramus aliam, et eximus, donec finito itinere ad patriam perveniamus. Sic igitur in via vite progredimur, dum inchoamus et perficimus opera bona: inchoare enim, intrare; perficere, exire est. Illud *aitam, ex hoc nunc et usque in sæculum*, idem est, quod *nunc et semper*, quasi dicit: « Ex hoc nunc, » id est, ex hoc presenti tempore, incipit Dominus introitum et exitum tuum custodire, et usque in sæculum non desinat custodire. S. Augustinus per *introitum et exitum* intelligit introitum in tentationem, et exitum ex tentatione. Alii generalius initium et finem omnium negotiorum, sive omnium actionum nostrarum, sive omnem humanam consuetudinem, iuxta illud *Act. 1*: « Ex quo intravit, et exivit inter nos Dominus Jesus, » id est, ex quo nobiscum cepit conversari Dominus Jesus. Parum autem refert, quod in hebræo legatur in futuro, *custodiet*, nam significationes temporum facile variantur. Unde ipse etiam S. Hieronymus vertit ex hebræo, *custodiat*, ut nos in editione *Vulgate* legimus.

V. v. — Canticum graduum.

1. Letatus sum in his quæ dicta sunt mihi: In domum Domini ibimus.

2. Stantes erant pedes nostri in portis tuis, Jerusalem.

3. Jerusalem quæ ædificatur ut civitas, cujus participatio ejus in idipsam.

4. Illic enim ascenderunt tribus, tribus Domini, testimonium Israel, ad confitendum nomini Domini.

5. Quia illic sederunt sedes in iudicio, sedes super domum David.

6. Rogate quæ ad pacem sunt Jerusalem, et abundantia diligentibus te.

7. Fiat pax in virtute tua, et abundantia in turribus tuis.

8. Propter fratres meos et proximos meos loquebar pacem de te.

9. Propter domum Domini Dei nostri quæcivivi lena tibi.

V. s. h. — Canticum graduum David.

Letatus sum eo [al. in eo] quod dixerint mihi: In domum Domini ibimus.

Stantes erant pedes nostri in portis tuis, Jerusalem.

Jerusalem quæ ædificatur ut civitas, cujus participatio ejus simul.

Quia ibi ascenderunt tribus, tribus Domini, testimonium Israel, ad confitendum nomini Domini.

Quia ibi sederunt sedes in iudicio, sedes domui [al. domus] David.

Rogate pacem Jerusalem: sit bene his quæ diligunt te.

Sit pax in muris tuis, abundantia in domibus tuis.

Propter fratres meos et amicos meos loquebar pacem tibi.

Propter domum Domini Dei nostri quæcivivi bona tibi.

Argumentum. — Studium maximum plorum hominum indicatur Hierosolymam adeundi, quæ urbs ab ædificiis, ab hominum frequentia, a religione, a tribunalibus laudatur, optanturque ei fausta et prospera omnia. Strophae duæ: 1-5. a-9. Davidis esse Psalmum titulus monet, sed contra eius idem facit, quod a) vers. 5 memoratur reges genis Davidicæ, b) scilicet præfixum vers. 9 et 4, c) Alexandrinæ interpretationi nullum auctoris nomen est præscriptum. Cæterum ante exsilium Babilonicum tempora compositus.

1. Canticum ascensionum, Davidis *carmen*.

- Lætor quod dixerunt mihi :
« Domum Jovæ eamus. »
2. Stant jam pedes nostri
in portis tuis, Jerusalem.
3. Jerusalem, tu bene ædificata,
sicut urbs quæ (perpetuis ædibus) juncta sibi est invicem!
4. Illuc ascendunt tribus, tribus Jovæ,
prout lex Israeli datur,
ad celebrandum nomen Jovæ.
5. Nam ibi sedent (stant) throni (reges) ad iudicium (judicandum),
throni domus Davidis.
6. Poscite pacem Hierosolymorum (fausta Hierosolymis apprecamini)!
prosperentur qui diligunt te!
7. Sit pax (salus) in antemurali tuo (mœnibus tuis),
securitas in palatiis (vel arcibus) tuis!
8. Propter fratres meos et socios (populares) meos
loquar jam iterum : « Pax in tel »
9. Propter domum Jovæ, Dei nostri,
rogabo (apprecabor) hoc : « Bonum omne tibi! »

NOTE.

Vers. 5. Si particulam *nam* expletive sumas, tertia hic erit laus Hierosolymitanæ urbis. Maurer, *nam tibi insident socii*, etc. — Vers. 6. Alius intelligit *dicentes* : « Prosperentur.... arcibus tuis! » — Vers. 9. Maurer, *rogabo (petam) bonum tibi*, fausta omnia apprecabor tibi. Alii minus recte, *benef tibi facere studebo*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum graduum.

Hic est tertius Psalmus Gradualis, in quo Propheta describit pulchritudinem et nobilitatem civitatis sanctæ Jerusalem, ad quam reverti cupiebant Hebræi ex Babilonica captivitate. Sed ut civitas illa typus erat celestis patriæ, ita redeuntibus Hebræi ex captivitate ad terram Jerusalem figura erant peregrinationis et ascensionis nostræ ad eam, quæ sorsum est, Jerusalem. Itaque totus Psalmus de utraque civitate et de peregrinis utrisque intelligi debet; ad primariam intento Spiritus Sancti ad primarium finem sine dubitatione dirigitur.

EXPLICATIO PSALMI.

1. LETATUS SUM IN HIS QUÆ DICTA SUNT MIHI : OPTIMO NUNTIO ACCEPTO REVERSIONIS IN PATRIAM. Et
IN DOMUM DOMINI IBIUMUS. quidem nuntius, qui significavit Hebræis rever-
tentium jam esse in Jerusalem, Hieremias fuit,
qui prædixerat post septuaginta annos solven-

dam esse captivitatem, et civitatem, ac templum reedificandum, *Hierem. xxv et xxix*; sed clarior idipsum nuntiaverunt Daniel, Aggeus et Zacharias, qui vixerunt illo ipso tempore, quo soluta est captivitas. Isti igitur magno gaudio populum repleverunt, cum evolutis jam septuaginta annis dicebant : « In domum Domini ibimus, » id est, ad patriam revertemur, ubi moenia Sion et locum domus Domini videre nobis dabitur, ibique templo reedificato, in domum Domini rursus ingrediemur. Sed nuntius sine comparatione ulla felicior Christus fuit, qui in Evangelio nobis loquitur et dicit : « Penitentiam agite; appropinquavit enim regnum cælorum, » *Muth. iv*; et clarior *Joan. cap. xiv, 2 seq.* : « In domo Patris mei mansiones multe sunt. Si quominus dixissem vobis, quia vado parare vobis locum; et si abiero et paravero vobis locum, iterum veniam et assumam vos ad me ipsum, ut ubi ego sum, et vos sitis. » Hic autem nuntius ineffabili lætitia replet eos qui didicerunt, quam bonum sit in domum Domini ire, et in ea domo non esse hospitem et advenam, sed civem Sanctorum et domesticum Dei. Id autem novit, qui attente cogitavit illud ejusdem Prophetæ : « Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, » *Psalm. xxiv*; et rursus : « Replebitur in bonis domus tuæ, » *Psalm. lxiv*; et illud Apostoli ad *Ephes. 1* : « Ut sciatis, quæ sit spes vocationis ejus, et quæ divitiæ gloriæ hereditatis ejus in sanctis. » Iste ex corde cupit in domum Domini ire, et ideo ex corde cantat : « Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi : In domum Domini ibimus. » Animalis autem homo non percipit quæ Dei sunt, et ideo propinquantem morte, id est exilii et peregrinationis fine, non hilarescit, sed turbatur et gemit, et merito, quia sicut non disposuit ascensiones in corde suo, dum viveret, ita non sperat in domum Domini, quæ sursum est, ascendere; sed ad carcerem damnatorum in æternum puniendus descendere timet. Parum autem refert quod hebræus et græcus textus pro his quæ dicta sunt, habeant participium activum, videlicet *in dicentibus mihi*; vulgatus enim Interpres sensum expressit latina phrasi, ut facilius intelligeretur.

2. STANTES ERANT PEDES NOSTRI IN ATRIS TUIS, JERUSALEM.

Explicat cur Hebræi lætarentur de reditu in patriam, et rationem esse dicit, quoniam recordabantur ejus temporis, quo fuerant in patria ante captivitatem, et viderant pulchritudinem et magnitudinem Jerusalem; multi enim, qui pueri, vel adolescentes abducti fuerant in Babilonem, facile recordari poterant se fuisse antea in civitate Jerusalem, multos autem rediisse ex iis qui ante captivitatem fuerant in Jerusalem, et viderant civitatem et templum, scribit Esdras lib. I, cap. III; dicunt igitur : « Stantes erant pedes nos-

tri in atris tuis Jerusalem, » id est, quia recordamur temporis, quo stantes erant pedes nostri in atris tuis, id est, in portis tuis, ut expresse habetur in hebraico codice. Nominat autem Propheta portas, sive atria, et quasi vestibula civitatis, potius quam fora, vel plateas, quoniam eo tempore præcipui conventus et negotia fiebant in portis civitatum, ibique erat maxima hominum frequentia, ut colligitur ex illo *Proc. xxxi* : « Nobilis in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terre. » Constat etiam ex lib. II *Reg. cap. xviii*, fuisse in Jerusalem non simplices portas, sed duplices, et inter utrasque satis magnum spatium, quod hoc loco fortasse vocatur *atrium*. « David autem (inquit Scriptura) sedebat inter duas portas; » et *Hierem. cap. xxxix* : « Et ingressi sunt omnes principes regis Babilonis, et sederunt in porta media; » certe magnum spatium debuit esse in illa porta media, ut tot principes cum administris suis capere posset. Sed quomodo nos christiani dicere poterimus : « Stantes erant pedes nostri in atris tuis, Jerusalem, » qui in celestis patriæ atris nunquam fuimus? Imo fuimus in atris patriæ celestis; alioqui exules et peregrini non essemus; neque nos Christus de captivitate redemisset, nisi a patria extorres et in terra aliena captivi fuissetis. Fuimus igitur in atris celestis Jerusalem, quando in parente nostro Adamo paradisi terrestrem incoluimus, qui paradisi terrestris quasi vestibulum erat paradisi celestis, et status ille innocentie quasi atrium et porta erat status gloriæ; et fortasse hac de causâ Spiritus Sanctus scribi non voluit : « Stantes erant pedes nostri in plateis Jerusalem, » sed in atris vel portis, ut intelligeremus in hoc Psalmo præcipue sermonem fieri de celestis Jerusalem, non de terræna. Igitur lætati sumus ad vocem dicentium : « In domum Domini ibimus, » quia recordamur temporis illius, quo stantes erant pedes nostri in paradiso terrestri, ac per hoc in atris paradisi celestis; et ex bonis illis conjecturam facimus de bonis longe melioribus, quæ nobis in ipsa domo Domini conservantur, et quamvis paulo ante domus Domini nominata sit, nunc autem civitas Jerusalem nominetur, tamen unus et idem locus est : patria enim celestis nunc regnum, nunc civitas, nunc domus dicitur; quoniam si respicias multitudinem et varietatem incolarum, regnum erit, cum in eo videri Joannes *Apoc. vii*, « turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, et populis, et tribubus, et linguis. » Si consideres societatem et familiaritatem, quæ est inter sanctos et beatos, civitas est; quamvis enim multiplicetur numerus electorum, omnes se invicem non contemnant et diligunt, ut ejusdem civitatis cives. Denique si cogites omnes electos unum habere patrem, unamque hereditatem, domus sine dubio erit, in qua omnes erunt quasi fratres sub uno Patre Deo.

3. JERUSALEM, QUÆ EDIFICATUR UT CIVITAS, CUIUS PARTICIPATIO EIUS IN IDIPSUM.

Hic jam incipit Propheta, sub nomine peregrinorum ad Jerusalem properantium, laudes ejusdem Jerusalem numerare, ut ex his se magis ac magis ad ascendendum sine intermissione inflammant. Prima laus est, quod sit civitas pacatissima, ita ut ex charitate incoentium omnibus omnia sint communia. « Stantes, inquit, erant pedes nostri in atris tuis, Jerusalem, » quæ Jerusalem ita edificata est, et quotidie magis ac magis edificatur, ut sit civitas, « cuius participatio est in idipsum, » id est, simul et communiter participat ab omnibus. Ubi notandum est illud, *ejus*, redundare ex phrasi hebraica; idem enim, *cujus participatio, et cuius participatio ejus*. Adverte præterea interpunctionem in hebraico codice positam esse post vocem *edificatur*, non post vocem *ut civitas*; proinde non est sensus: Jerusalem edificatur ut civitas, quasi possit aliter edificari quam ut civitas; sed edificatur, ut civitas talis, cuius participatio simul est. Adverte postremo illud, *in idipsum*, quod a S. Augustino refertur ad æternitatem Dei, quæ semper est eadem, ad litteram nihil aliud significare, nisi simul, vel conjunctum, ut ex voce hebraica perspicuum est, ut etiam alibi diximus. Jam vero in sensu posteriore tota hæc sententia multo est clarior et sublimior, siquidem celestis Jerusalem vere edificatur ut civitas, quia non est proprie civitas, neque sunt in ea lapides proprie dicti, sed edificatur ut civitas, dum quotidie lapides vivi a summo artifice expoliti et conquadri adjunguntur celestis habitaculi edificationi: ex quo sequitur, ut qui hæc intelligunt, non modo persecutiones æquo animo ferant, sed gaudeant et gloriantur in tribulationibus, cum sciant eo modo se preparari ad celestem edificationem. « Omne gaudium, » inquit unus ex his vivis lapidibus, *Jac. 1*, « existimate, fratres, cum in tentationes varias incideritis. » Deinde in celesti patria verissime est participatio in idipsum; nam in terrena Jerusalem non tam fuit, quam esse debuit participatio in idipsum, id faciente charitate, ut amicorum omnia sint communia, qualis participatio ad breve tempus fuit in Ecclesia, quæ erat Hierosolymis, « ubi nemo dicebat aliquid suum esse, sed erant illis omnia communia, » *Act. 4*. Et nunc etiam cernitur in familiis ordinum religiosorum, ubi regularia instituta in suo vigore persistent. Sed in *Ælesti* Jerusalem summa est participatio in idipsum, cum sit Deus unus omnia in omnibus, id est, unus et idem Deus sit honor, et divitiæ et delicie omnibus habitantibus in domo Domini, et ea felicissima et summa ubertas sit vere semper idipsum, cum nullam patiatur diminutionem, vel alterationem.

6. ILLUC ENIM ASCENDERUNT TRIBUS, TRIBUS

DOMINI, TESTIMONIUM ISRAEL AD CONFITENDUM NOMINI DOMINI.

Hæc est secunda laus Jerusalem, frequentia videlicet incolarum, et conjungitur hic versiculum cum secundo. Reddit enim rationem hoc loco populus Dei cur dixerit: « Sartes erant pedes nostri in atris tuis, Hierusalem; » quamvis non omnes fuissent cives Hierosolymitani, sed diversarum civitatum incolæ, tamen omnes ascendebant in Jerusalem ter per annos singulos. Dicitur igitur: « Stantes erant pedes nostri in atris tuis, Jerusalem, quoniam illuc ascenderunt tribus, tribus Domini, » id est, multæ tribus, sive omnes tribus, et ideo maxima multitudo conveniebat in Jerusalem; hebraismus est enim, *tribus tribus, pro multo tribus*; ubi enim legitur *Gen. xiv*: « Vallis autem sylvestris habebat puteos multos bituminis, » in hebræo est, *puteos puteos bituminis*. Quod sequitur: « Testimonium Israel ad confitendum nomini Domini, » explicat cuius rei gratia tanta multitudo conflueret in Jerusalem; id enim fiebat juxta testimonium, id est, legem datam Israeli, quæ præcipiebat ut non obliviscerentur visitare templum Domini, quod unicum erat in tota terra promissionis, atque ibi confiterentur nomini Domini, confessionem laudis et gratiarum actionis. Sed in posteriore sensu, quem diximus esse a Spiritu Sancto magis intentum, redditur ratio cur dictum sit: « Jerusalem, quæ edificatur ut civitas; » ideo enim edificatur ut civitas, quia *illuc jaha ascenderunt, et quotidie ascendunt tribus tribus Domini*, id est, anime sancte ex omni tribu et natione, ut tanquam lapides vivi superedificentur in domos spirituales, ut dicit S. Petrus in *I Epist. cap. ii*. Ascenderunt autem anime illæ Sanctorum in celestem Jerusalem ad confitendum nomini Domini, quoniam hoc est totum quod agitur in illa domo et civitate cessantibus omnibus negotiis aliis. « Beati, inquit idem Propheta *Psal. LXXXIII*, qui habitant in domo tua, Domine, in seculum seculi laudabunt te; » et Tobias, cap. xii, de celesti Hierosolyma loquens: « Per vicos, inquit, ejus alleluia cantabitur; » et hoc est testimonium, id est, præceptum datum Israeli, id est, anime videenti Deum, ut nunquam cesset a laude, que nunquam cessat ab amore. Quod autem testimonium idem sit, quod præceptum, ostendimus in explicatione *Psalmi xviii*, et perspicuum est ex toto *Psalmo cxviii*, ubi frequentissime accipitur testimonium pro lege, sive præcepto.

5. QUIA ILLUC SEDERUNT SEDES IN JUDICIO, SEDES SUPER DOMUM DAVID.

Hæc est tertia laus Jerusalem, quod illic sit sedes regia et supremum tribunal, et potest continuari hic versiculum cum superiore propter illam particulam causalem, *quia*; videtur enim reddi ratio cur Deus voluerit in Jerusalem esse tem-

dum, ad quod ter in anno veniret omnis populus Israel, quia illa erat civitas regia, et quasi metropolis totius regni. Dicit igitur: « Quia illic, » id est in Jerusalem, « sederunt sedes in judicio, » id est, sedes regum sibi invicem succedentium, quorum proprium est judicare populum; « sederunt, » id est, quieverunt immobiliter constitutæ et fixæ, quod dicitur ad differentiam sedis Saul primi regis, quæ fuit in Gabaa Benjamin, sed ibi non quieverit, cum paulo post translata fuerit; et similiter ad differentiam sedium Judicum, qui fuerunt ante reges, quæ non sederunt alcubi, sed frequenter transmutabantur de loco ad locum; at sedes regum de familia David sederunt in Jerusalem immobiliter, et ideo subjungit: « Sedes super domum David, » id est, sedes regni, quæ super familiam David fundatæ, quæque et stabilitate inveniuntur; sic enim dictum est Davidi a Deo, *II Reg. vii*: « Fidelis erit domus tua et regnum tuum usque in æternum, et thronus tuus erit firmus jugiter. » Igitur non dicuntur *sedes super domum David*, quia regerent domum David; regabant enim totam domum Jacob, id est, omnes duodecim tribus Israel, non solum familiam David; sed dicuntur *sedes fundatæ super domum David*, quia ex illa domo nascebantur reges populi Dei. In hebræo non habetur, *super domum David, sed domus David*, id est, sedes date domui David. Sed hæc omnia longe melius in Christum et in celestem Jerusalem conveniunt. Nam ne forte Judæi crederent verba *Psalmi* intelligenda esse principaliter de terrena Jerusalem, ac non potius de ea, ut celestis Jerusalem figuram gerebat, permisit Deus ut non solum sedes regia de Jerusalem tolleretur, sed ipsa etiam Jerusalem everteretur. Promissio igitur illa ad Christum et ad Jerusalem, quæ sursum est, perlinet, juxta vaticinium *Isai. cap. ix*, et *Daniel. cap. ix*, et angeli ad Virginem, *Luc. 1*: « Dabit ei Dominus sedem David patris ejus, et regnabit in domo Jacob in æternum, et regni ejus non erit finis. » Vere enim ac proprie in celesti Hierusalem sederunt sedes in judicio, tum quia firmissime stabiliti sunt in cælo thronus Christi, et throni eorum qui cum ipso regnant; tum quia ipsi sancti cum Christo regnantes et judicantes sunt sedes Dei; nam anima justæ sedes est sapientia, et istæ sedes vere etiam sedent in judicio, juxta promissionem Domini *Matth. xix*: « Vos qui secuti estis me, sedebitis super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel. » Et sedes sunt super domum David fundatæ, quia omnis Sanctorum potestas regia et judiciaria a Christo dependet, qui filius David in Evangelio dicitur, et accepit sedem David patris sui, et regnabit in domo Jacob in æternum, et regni ejus non erit finis.

6. ROGATE QUÆ AD PACEM SUNT JERUSALEM, ET ABUNDANTIA DILIGENTIBUS TE.

Mortatur jam Propheta peregrinos de captivitate

revertentes, ut salvent saltem a longe civitatem Jerusalem, bene precantes et pacem et abundantiam, quæ sunt duo potissima bona, quæ faciunt beatas civitates; nam pax, sine abundantia, est secura possessio miserie; abundantia, sine pace, est dubia et incerta felicitas; sed quando abundantia cum pace jungitur, nihil deest ad abundantiam felicissimæ civitatis. Dicit igitur: « Rogate quæ ad pacem sunt Jerusalem, » id est, precamini patrie vestræ a Deo veram et solidam pacem, et ut sit abundantia non solum ipsi civitati Jerusalem, sed omnibus diligentibus te, civitas sancta. In hebræo habetur simpliciter, *rogate pacem ipsi Jerusalem*; proinde illa verba, *quæ ad pacem sunt*, nihil sunt aliud, nisi periphrasis pacis.

7. FIAT PAX IN VIRTUTE TUA, ET ABUNDANTIA IN TURRIBUS TUIS.

Ponit Propheta ipsa verba, quæ dicenda sunt ab his qui, salutantes Jerusalem, precantur illi pacem et abundantiam, quasi dicat: Cum salutatis Jerusalem, dicitis: « Fiat pax in virtute tua, et abundantia in turribus tuis. » Per *virtutem*, recte S. Hieronymus vertit, *muros*; vox enim hebraica significat proprie *virtutem*, hoc est, robur et vires; sed accommodatur etiam ad omnia in quibus robur consistit, ut ad exercitum, in quibus consistit robur armorum; item ad multitudinem populi, in qua consistit robur civitatis. Sed hoc loco accommodari debet ad muros, ut cohereat cum sequentibus verbis, ubi turres nominantur. Itaque Septuaginta Interpretes, qui vertuntur *virtutem*, expresserunt significationem verbi hebraici, ut sonat generaliter; sed S. Hieronymus expressit significationem, ut hoc loco accommodanda erat. Dicitur autem, *fiat pax in virtute tua*, id est, in muris tuis fortissimis, quia quando pax est in muris, id est, quando muri non oppugnantur ab hostibus, tota civitas est in pace. Per turres autem de quibus dicitur, et *abundantia in turribus tuis*, significatur magna palatia, quæ turrita esse solent; nam vox hebraica significat *palatia* potius quam *turres*, et S. Hieronymus vertit, *in domibus tuis*. Porro vox *abundantia*, tum in hoc versiculo, tum in superiore, deducitur a voce hebraica, quæ significat *pacem*; sed cum Septuaginta viri et S. Hieronymus verterint *abundantiam*, dubitare non debemus quin hoc vere significet; neque absurdum est a vocabulo *pacis* derivari vocabulum *abundantia*, cum vere sit pax quasi mater abundantia, ut bellum pater est caritatis et inopie. Porro duo isti versiculi, quatenus pertinent ad celestem Jerusalem, continent quidem salutationem et imprecationem pacis et abundantia; sed non significant periculum esse, ne civitati illi superne desit unquam, vel pax, vel abundantia, cum de ea scriptum sit in *Psal. cxlvii*: « Qui posuit fines tuos pacem, et adipe frumenti satiat te. » Exprimunt igitur solum pax affectum, et lætiam

quam habemus de bonis caelestis Jerusalem, quomodo etiam dicitur in *Apocal.* cap. vii : « Salus Deo nostro qui sedet super thronum et Agno. »

8. PROPTER FRATRES MEOS ET PROXIMOS MEOS, LOQUEBAR PACEM DE TE.

9. PROPTER NOMEN DOMINI DEI NOSTRI, QUÆSIVI BONA TIBI.

Claudii Psalmum Propheta, dum breviter explicat, ob amorem civium sanctæ civitatis, quos

fratres et amicos suos agnoscit, et multo magis ob amorem Dei conditoris, et habitatoris ejusdem civitatis, vel domus, se impulsus fuisse, ut precaretur eidem civitati pacem et abundantiam omnium boni. In hebræo eodice verba illa, *loquebar et quæsivi*, futuri sunt temporis; sed qui periti sunt lingue hebræicæ, sciunt tempus futurum sæpissime poni pro perfecto vel imperfecto; sæpe etiam significare continuationem actionis, que ita facta est, ut sit etiam futura.

PSALMUS CXXIII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *Canticum graduum.*

Ad te levavi oculos meos, qui habitas in cælis.

2. Ecce sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum;

Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ: ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec miseretur nostri.

3. Miserere nostri, Domine, miserere nostri: quia multum repleti sumus despectione,

4. Quia multum repleta est anima nostra: opprobrium abundantibus, et despectio superbis.

Argumentum. — Hunc Psalmum alii ad injurias referunt, quibus exsules affecti sunt a Babiloniis, alii ad injurias, quæ Judeis in patriam restituti illatæ sunt a Samaritanis. Nos nostram facimus sententiam priorem, quum quæ vers. 3 et 4 habentur magis conveniunt in Babilonios, Judæorum dominos, quam in Samaritanos una cum Judæis subjectos Persarum imperio. Strophæ duæ.

1. Canticum ascensionum.

Ad te attollo oculos meos, qui sedes in cælis.

2. Ecce, ut oculi servorum in manum domini ipsorum, ut oculi ancillæ in manum heræ ipsius, sic oculi nostri in Jovam, Deum nostrum, dum miseretur nostri.

3. Miserere nostri, Jova, miserere nostri, nam multum (jam satis) satiati sumus opprobrio,

4. Multum satiata est sibi anima nostra hæc irrisione insolentium, hæc opprobrio fastuosorum.

NOTÆ

Vers. 2. Servi et servæ sollicito studio oculos dolent in manibus dominorum dominarumque, ut ad omnes nutus et motus illius sint parati. Similitudo hoc tantum spectat, quod oculi intenduntur, non vero in quem finem intenduntur. — Vers. 4. Alius, valde satiata est sibi anima nostra contemptu; facimus in derisionem abundantibus, in contemptum superbis.

PSALMUS CXXII.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum graduum.

Orationem continet hic Psalmus hominis peregrinantis ad caelestem Jerusalem, et in exsilio vel itinere pressuram patientis.

EXPLICATIO PSALMI.

1. AD TE LEVAVI OCULOS MEOS, QUI HABITAS IN CÆLIS.

Loquitur Propheta tum in persona peregrini, tum etiam in persona sua, qui unus erat ex veris peregrinis, ac dicit se in quibuscumque pressuris non respicere ad alium adiutorem, nisi ad Deum; tum quoniam ipse solus habitat in summo cælo, et inde omnia inferiora conspiciet et moderatur; tum quia ipse est, qui per malos nos flagellat, ac propterea frustra confugimus ad alios, cum sit nemo qui de manu Dei nos possit eripere.

2. ECCE SICUT OCULI SERVORUM, IN MANIBUS DOMINORUM SUORUM.

3. SICUT OCULI ANCILLÆ IN MANIBUS DOMINÆ SUÆ, ITA OCULI NOSTRI AD DOMINUM DEUM NOSTRUM, DONEC MISERETUR NOSTRI.

Explicat enim oculos ad Deum levaverit, ut videlicet respiciat Deum flagellantem, ut eo aspectu miserabili moveat ipsum ad misericordiam, et flagellare desinat. Id quod illustrat similitudine servorum, qui dum ceduntur a dominis, respiciunt moesti ad manus cedentium, ipso aspectu quasi petentes, ut miseri ipsorum cessent a plagis. Illud autem, *sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum*, clarius est in hebræo, ubi habetur, *ad manus dominorum suorum*, et respondet applicatio: « Ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum. » Posita est autem similitudo, non servorum tantum, sed etiam ancillarum, vel quia non soli viri, sed etiam femine peregrinantur ad patriam, et in peregrinatione flagellantur; vel quia viri fortes, proprie viri sunt; viri debiles et debiles femine dici possunt; et utrique tamen sua flagella in hoc itinere patiuntur. Ad flagella vero, quibus a Domino castigamur, non solum pertinent manifeste persecutiones et calamitates, sed etiam tentationes occultæ, quibus anima vexatur assidue, item timores, angores, tristitiæ, quibus nemo caret in hac vita, et ideo non dicit Psalmus oculos nostros aliquo certo tempore levandos ad Deum, sed sine intermissione, « do-

nec miseretur nostri, » quod non fiet, nisi cum ad patriam pervenerimus; tunc enim « coronabit nos Deus in misericordia et miserationibus, cum sanaverit omnes languores nostros, et repleverit in bonis desiderium nostrum, » ut dicitur in *Psalm.* cii.

4. MISERERE NOSTRI, DOMINE, MISERERE NOSTRI; QUIA MULTUM REPLETI SUMUS DESPECTIONE.

Non contentus Propheta oculis ad Deum fixis misericordiam implorasse, voce etiam cordis et corporis clamat, et clamorem ingeminal pro se et pro sociis peregrinationis, dicens: « Miserere nostri, Domine miserere nostri. » Et sane, qui recte advertit, atque attente consideraret, quid sit quod sequitur: « Quia multum repleti sumus despectione, » plane intelligeret tantam esse nostram miseriam, ut cessare ab isto clamore non posset. Homo enim ad imaginem Dei creatus, et super omnia opera Domini constitutus, sæpe etiam ab ipso Deo in filium adoptatus, et ad regnum cælorum prædestinatus, ita in hac peregrinatione, non solum a demonibus et pravis hominibus, sed etiam ab animalibus, etiam minimis, et ab ipsis elementis despiciunt, et assidue vexatur, ut Propheta verissime dixerit, quia non despiciuntur solum, sed etiam « repleti sumus despectione, » nec solum repleti sumus, sed multum repleti sumus. Quid enim est quod hominem, etiam justum et sanctum, in hac lacrymarum valle non despiciat? sed præcipua tamen despectio, de qua proprie loquitur hoc loco Propheta, est ea quam patiuntur boni a malis, et justi ab iniquis. Verissima enim et universalis est illa Apostoli sententia: « Omnes qui volunt pie vivere in Christo Jesu, persecutiones patientur, » *I Tim.* iii; et illa Domini: « Si de mundo fuissetis, mundus, quod sumum erat diligeret; sed quia de mundo non estis, propterea odit vos mundus, » *Johan.* xv. Et ratio est manifesta, quoniam bonum et malum contraria sunt, et contraria pacem inter se habere non possunt. Et quoniam justi patientes sunt et miles, et didicerunt a Domino non resistere malo, et percu-

lienti maxillam præbere etiam alteram, ideo ab improbis superbe despiciuntur et conculcantur, vexantur et irridantur.

5. QUIA MULTUM REPLETA EST ANIMA NOSTRA :
OPPROBRIUM ABUNDANTIBUS, ET DESPECTIO SUPERBIS.

Docet hoc ultimo versiculo David contemptum ac despectionem, de qua supra loquebatur, accidere pauperibus et humilibus peregrinis ab hominibus copiosis et superbis. Quamvis enim aliqui auctores velint illud, *opprobrium abundantibus, et despectio superbis*, esse imprecationem, ut sensus sit: *Opprobrium recidat super abundantes, et despectio super superbos*, tamen, si respiciamus textum originale, et velimus concordare versionem S. Hieronymi cum versione Septuaginta Interpretum, cogemur sequi S. Augustinum, et dicere sensum hunc esse: « Multum repleta est anima mea, » confusione videlicet, quia factus sum « opprobrium abundantibus, et despectio superbis. » Sanctus enim Hieronymus ex hebræo recte vertit, *multum repleta est anima opprobrio abundantium et despectio superborum*; cum qua versione rectissime cohæret, quod habent Septuaginta Interpretes et latina editio Vulgata, si subintelligatur verbum *factus sum*, et continetur *opprobrium*, etc. Ait igitur Propheta: « Multum repleta est anima mea, » quod est idem cum eo quod supra dixit: « Mullum repleti sumus despectione. » Sed hoc loco explicandi gratia nominat animam, quoniam despectionis sensus proprie ad animam intelligentem pertinet; quæ enim anima intelligente caret, sentire possunt dolorem, sed non despectionem. Illud autem, *repleta est*, in hebræo legitur, *satiata est*, quæ vox mirum in modum auget significationem; si enim qui multum satiantur, id est, ultra satietatem replentur, etiamsi bonis

cibus replentur, magnum dolorem percipiunt; quid sentient, qui nimium satiantur malis cibis, qualia sunt opprobria et despectiones? Quod vero sequitur: « *Opprobrium abundantibus, et despectio superbis*, » idem omnino significat; idem sunt enim opprobrium et despectio, et fidem etiam sunt abundantes et superbi. Omnes enim superbi inflati sunt, et, proinde abundantes sunt; sed abundant vento, non solido bono, id est, abundant opinione et existimatione sui ipsorum; nam si divitias terrenas habeant, putant suas esse, neque cogitant Deo reddendam esse de eorum dispensatione rationem. Si in dignitate et honore constituti sint, arbitrantur sibi illa omnia deberi, et sua bona esse, et non intelligunt data esse ad aliorum utilitatem, et rationem gravissimam de ea dignitate reddendam, neque ad se aliud quam onus pertinere. Proinde non minus desipiunt, si de tali onere infentur, quam si bajulus gloriaretur, quod valde oneratus incederet. Si virtutes aliquas, si ingenium, si doctrinam habeant, sibi persuadent multo majora esse quam sint, et sibi tribuunt quæ sunt Dei dona. Denique si carent divitiis, dignitatibus, honoribus, et contra si puniuntur et flagellantur, existimant sibi fieri injuriam, et de Deo murmurant et blasphemant; quod totum inde oritur, quia pleni sunt, vel potius inflati vento proprie existimationis. Sed veniet tempus quo opprobrium et despectio in ipsos revertentur, quando videlicet in die novissimo dicent, quod scriptum est in lib. Sap. cap. xv: « Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum et in similitudinem imperii. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, et finem illorum sine honore. Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, et inter sanctos sors illorum est. » Et infra: « Quid nobis profuit superbia? aut divitiarum jactantia quid contulit nobis? Transierunt illa omnia tanquam umbra. »

PSALMUS CXXIV

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *Canticum graduum.*

Nisi quia Dominus erat in nobis: dicat nunc Israel:

2. Nisi quia Dominus erat in nobis: Cum exurgerent homines in nos,
3. Forte vivos deglutissent nos: Cum irasceret fur eorum in nos,
4. Forsitan aqua absorbuisset nos.
5. Torrentem pertransiit anima nostra: forsitan pertransisset anima nostra aquam intolabilem.

V. s. h. — *Canticum graduum David.*

Nisi Dominus fuisset in nobis: dicat nunc Israel:

- Nisi Dominus fuisset in nobis: cum exurgerent super nos homines,
- Forsitan vivos absorbuissent nos: cum irasceret furor eorum super nos,
- Forsitan aqua circumdedissent nos: torrentis transisset super animam nostram.
- Forsitan transissent super animam nostram aqua superbiæ.

6. Benedictus Dominus, qui non dedit nos in captivem dentibus eorum.

7. Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium: laqueus contritus est, et nos liberati sumus.

8. Adjutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum et terram.

Benedictus Dominus: qui non dedit nos in prædam dentibus eorum.

Anima nostra quasi avis erepta est de laqueo venantium:

Laqueus contritus est, et nos liberati sumus. Auxilium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum et terram.

Argumentum. — Populus, de exilio revocatus a Jova, agnoscit divinitus se liberatum, et propterea gratias canit Deo liberatori. Strophae duæ: vers. 1-3, nisi Jova ope sua nobis adfuisset, hostes nos perdidissent; 6-8, laudibus effertur Jova, liberator noster. Quo tempore a Davide, si vera est inscriptio, conditum sit carmen, nemo nunc facile assequi poterit.

1. Canticum ascensionum, Davidis *carmen.*

Nisi Jova fuisset, qui adfuit nobis, dicat Israel,

2. Nisi Jova fuisset, qui adfuit nobis, quum surgerent contra nos homines,
3. Tunc vivos devorassent nos, quum exardesceret ira eorum in nos;
4. Tunc aquæ (calamitatis) obruissent nos, torrentis transivisset super animam nostram;
5. Tunc transivissent super animam nostram aquæ æstuosæ (vel *tumentes*).
6. Benedictus sit Jova, qui non dedit nos prædam dentibus eorum.
7. Anima nostra ut avis evasit ex laqueo acupum: laqueus dilaceratus (discissus) est, et nos evasimus.
8. Adjutorium nostrum est in nomine Jovæ, qui fecit cælum et terram.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum graduum.

Hic Psalmus continet exultationem eorum qui de gravissimis tribulationibus liberati fuerant. Et quidem filii Israel, qui de captivitate Babilonica redierunt in Jerusalem, in itinere nullas graves persecuciones passi fuisse leguntur: sed solum dum captivi delinquent, et inter godificandam civitatem et templum, ut ex utroque libro Esdra intelligi potest. Itaque Psalmus hic quantum ad carales Israelitis pertinet, referendus est ad eas afflictiones quas passi sunt, vel dum essent in captivitate, vel dum templum et civitatem iterum edificarent; quantum autem ad spirituales Israelitis, id est, ad christianos ad caelestem Jerusalem ascendentes pertinet, referendus est ad persecuciones paganorum aliorumque impiorum, a quibus liberati sunt martyres sancti, et electi cæteri quotidie liberantur.

EXPLICATIO PSALMI.

1. NISI QUIA DOMINUS ERAT IN NOBIS, DICAT NUNC ISRAEL, NISI QUIA DOMINUS ERAT IN NOBIS.

Sermo imperfectus et interruptus. initio Psalmi,

signum est magnæ atque insolitæ exultationis, quæ loquentem non sinit perferre sententias inchoatas. Dicit igitur multitudo Sanctorum de magnis tentationibus liberatorum: « Nisi quia

Dominus erat in nobis, » id est, nisi Dominus omnipotens nobiscum fuisset, nunquam evadere potuissimus. Sed antequam compleat sententiam, præ lætitiæ gestiens invitat Israel, id est, totum populum Dei ad confessionem et laudem, dicens : « Dicit nunc Israel; » et iterum repetit : « Nisi quia Dominus erat in nobis. » Quod attinet ad verba, illud, *quia*, in hebraico textu habetur post verbum *Dominus*, hoc modo : *Nisi Dominus quia erat in nobis*. Sed Interpretes Septuaginta, ut sententia esset elarior, ordinem verborum immutasse videntur. S. Hieronymus eam particulam, ut redundantem et otiosam ex hebraica phrasi in sua versione omisit. Sic enim verit : *Nisi Dominus fuisset in nobis*. Si quis tamen velit eam retinere, ita supplere poterit : *Nisi Dominus, quia erat in nobis, nos liberasset; vel secundum Septuaginta : Nisi liberati essemus, quia Dominus erat in nobis*. Quid autem factum fuisset, nisi Dominus nos liberasset, explicatur in sequentibus.

2. CUM EXSURGERENT HOMINES IN NOS, FORTE VIVOS DEGLUTISSENT NOS.

3. CUM IRASCRETUR FUROR EORUM IN NOS, FORSITAN AQUA ABSORBUISSET NOS.

Eccē quid accidisset nobis, nisi Dominus fuisset in nobis, neque jussisset potentissima sua virtute. « Cum exsurgerent homines in nos, forte vivos deglutissent nos, » id est, cum nostri persecutores exsurgerent adversus nos, periculum fuit ne tanta velocitate nos perderent, quanta solet mare, vel flumen vivos deglutire eos, qui in illud forte præcipitantur. Tria sunt hoc loco consideranda : primum, vocantur *homines* persecutores propter, quia ducuntur sola ratione humana, qualis remansit in natura per peccatum corrupta; ratio enim humana, post naturæ corruptionem, nihil altum sapit, nihil divinum, nihil spirituale, neque alium finem propositum habet, nisi conservationem et augmentum propriæ temporis felicitatis. De his dicit Apostolus I Cor. iii : « Cum sit inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis? » et paulo infra : « Nonne homines estis? » ubi pro eodem Apostolus accipit, *carnatum esse, et hominem esse; secundum carnem ambulare, et secundum hominem ambulare*. Deinde difficultas non exigua est de particula, *forte*, que etiam bis reperitur paulo infra. Videtur enim hæc particula non bene posita in editione Vulgate, cum potius affirmativa, ut *certe, utique, sane*, poni debuisset. Nam si legamus *forsitan*, se videtur non necessarium esse auxilium Dei in magnis tentationibus superandis, quandoquidem Propheta non audet certo affirmare, sed sub dubio relinquat an gravissima tentatio non dejectura sit, si Deus non sit in nobis. Sed quamquam non desint ex recentioribus, quibus ista particula non placeat, et verbum tum hebraicum, tum græcum, non velint reddi per

forte aut *forsitan*, sed per *utique* aut *certe* : nos tamen non audemus ullo modo a lectione Vulgate editionis recedere : nam S. Hieronymus vir doctissimus, et utriusque lingue peritissimus fuit; et major ei fides, quam ullis dictionariis habenda est. Is autem ex hebreo constantiter verit *forsitan*; et in expositione Psalmorum, in qua editionem Septuaginta interpretatur, similiter legit *forsitan*; denique in emendatione Psalterii ad *Savianum et Pretellam*, nihil in hoc loco emendat. Sanctus quoque Hilarius, Origenem secutus, S. Joannes Chrysostomus, S. Augustinus magno consensu *forsitan* legerunt; neque in Bibliis hoc loco ulla est varietas lectionis. Neque timendum est ut particula ista detrahere nos cogat aliquid de gratia Dei: non enim illud, *forsitan*, significat potuisse nos forte resistere inimicis in nos irruentibus sine auxilio gratiæ protegentis; sed potuisse fieri ut non vivi deglutiremur, quia forsitan inimici non eo usque deservissent. Sed quoniam periculum erat etiam ut usque ad interiectionem crudelissimam deservirent, ideo dicitur : « Nisi Dominus fuisset in nobis, forsitan vivos deglutissent nos. » Postremo diximus illud, *vivos deglutissent nos*, sumptum esse a similitudine maris vel fluminis deglutientis, sive absorbentis eos qui cadunt in aquas, tum quia nullæ sunt fere bestię, quamvis crudelissimæ, que vivos deglutiant homines, sed lacerant ac discerpunt, ut notum est; tum etiam quoniam hoc requirit versiculus sequens, qui, de more Psalmorum, idipsum aliis verbis repetit; sic enim habet : « Cum irasceretur furor eorum in nos, forsitan aqua absorbuisset nos. » Sensus enim est, forsitan ut aqua absorbuisset nos, id est, furor hostium nostrorum instar aquæ profundissimæ repente absorbuisset nos. Neque in hoc solo versiculo, sed etiam in sequentibus persistit Propheta in similitudine aquarum, ut mox videbimus.

4. TORRENTEM PERTRANSIVIT ANIMA NOSTRA, FORSITAN PERTRANSISSET ANIMA NOSTRA AQUAM INTOLERABLEM.

Persistit in eadem similitudine, comparans adversariorum persecutiones torrenti rapido et profundo, qui sine potentissimo auxilio pertransiri non potest. Et si quis cogitat quæ fuerint persecutiones paganorum et hereticorum in sanctos martyres, et tentationes christi-annum adversus sanctos eremitas aliosque Christi confessores, videbit similitudinem fuisse torrenti violentissimo, quoniam licet sancti martyres et sancti confessores gloriosi evaserint, tamen plurimi, ac fere sine numero, quasi vi torrentis abrepti et absorpti perierunt, ut cognosci potest ex Cypriano in serm. *De Lapsis*, et Eusebio Cesariensi in lib. VIII *Hist.* cap. i, ex versione Rufini. Dicit igitur Propheta in persona Sanctorum : « Torrentem pertransiit anima nostra, » id est, persecutionem, quasi torrentem pertransiit anima nostra; caro enim succubuit,

et cessit persecutorum furori, sed anima gloriose pertransiit; sed « nisi Dominus fuisset in nobis, forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem, » id est, intrasset torrentem nimis profundum, unde evadere non potuisset. Itaque illud, *pertransiit*, non significat, *transiisset*, vel *evasisset*, sed *intrasset*, et *pertransire capisset*, sive *pertransire coacta fuisset*. Illud autem, *intolerabilem*, recte verterunt Septuaginta, *ἀντοκτόρον*, id est, *sine substantia, sine hypostasi*, sine fundamento, sine fundo, ubi pedes figi possent, quo verbo significatur profunditas aquarum, quæ transmitti non potest. Sed occurrit hoc loco contrarietas aperta inter codicem hebraicum et versionem Septuaginta Interpretum. Codex enim hebraicus disertè habet, *torrentem pertransiit super animam nostram*; et editio Septuaginta habet, *torrentem pertransiit anima nostra*; et paulo post hebraicus textus habet, *forsitan pertransisset super animam nostram aquæ intolerabilis*; editio autem Septuaginta habet, *forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem*. Et quidem S. Hieronymus, in expositione hujus loci, non tacet meliorem esse lectionem hebraicam. Sed existimamus posse conciliari has lectiones duobus modis. Primum enim fieri potest ut Septuaginta Interpretes non habuerint in suo textu particulam *77*, quæ significat *super*; remota autem illa particula, quæ determinat vocabulum *animæ* ad casum accusandi, remanet ambiguum, utrum vocabulum *animæ*, sicut etiam vocabula *torrentis* et *aquarum*, sint casus nominandi, aut accusandi. Proinde utramque lectionem patiuntur verba hebraica, illam videlicet S. Hieronymi : *Torrentem pertransiit animam nostram*; et illam Septuaginta : *Torrentem pertransiit anima nostra*; et quoniam Septuaginta Interpretes meliores codices habuisse credibile est, quam S. Hieronymus habuerit, et fidelissime transtulerunt, quod invenerunt, sequitur ut lectio Septuaginta, quæ est etiam nostræ Vulgate editionis, retinenda, et hebraicæ, quæ nunc exstat, atponenda sit. Deinde potest etiam fieri ut Septuaginta legerint quidem, ut legit S. Hieronymus, sed maluerint sensum potius transferre, quam verba. Nam cum aliquis pertransit profundum torrentem, simul fit ut et ipse transeat torrentem, et torrentes pertranseat super eum. Sed clarior sententia esse videtur, si dicatur homo pertransire torrentem, quam si dicatur torrentes super eum transeat. Potest enim torrentes transeat super hominem, etiam immobilem, et jacentem in profundo, sed non potest homo transire per torrentem, quin torrentes transeat super eum. Ut ergo significetur Septuaginta torrentem transire super hominem non jacentem, sed ambulantem, vel natantem, maluerunt dicere hominem transisse per torrentem, quam torrentem per hominem.

5. BENEDICTUS DOMINUS, QUI NON DEDIT NOS IN CAPTIONEM DENTIBUS EORUM.

6. ANIMA NOSTRA SICUT PASSER EREPTA EST DE LAQUEO VENANTIUM : QUAEUS CONTRITUS EST, ET NOS LIBERATI SUMUS.

Aggreditur Propheta aliam similitudinem, ex qua magis adhuc illustretur et intelligatur magnitudo beneficii divini. Comparat igitur persecutionem sive tentationem laqueo aucupis, ac dicit gratias esse Deo agendis, Deumque benedicens, quod non dedit nos in captivum dentibus adversariorum, id est, non permisit capi et occidi, ac devorari. Quomodo autem id fecerit explicat, dicens : « Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium, » id est, anima nostra incidit quidem in persecutionem et tentationem, sicut passer, aut quæcumque alia avis (nomen enim hebraicum צופר generaliter aves significat), in laqueum venatoris, sive aucupis; sed tamen liberata est ab illa tentatione et persecutione, antequam aperiretur a tentatore, et occideretur; quomodo aliquando avis capitur quidem laqueo, sed eripitur inde, antequam ab aucupe capiatur manibus, et occidatur, et manducetur. Id autem factum est, quia « laqueus contritus est, et nos liberati sumus, » id est, quia tentationi per gratiam Dei finis impositus est, antequam anima fidei negaret, vel alio modo in peccatum consentiret, quomodo aliquando laqueus, qui avem comprehenderit, frangitur, et avis avolat, et spem aucupis in prædam inhiantis frustratur.

7. ADJUTORIO NOSTRUM IN NOMINE DOMINI, QUI FECIT CÆLUM ET TERRAM.

Concludit eum laude Dei, humiliter agnoscentes victoriam tantam, et liberationem de tam periculosis tentationibus, non viribus suis tribuendam, sed adjutorio celestis Dei omnipotentis : cuius omnipotentia manifestam est argumentum, quod fecerit cælum et terram. Modus autem, quo Deus solet de magnis tentationibus eripere servos suos, insinuat dum dicitur : « Laqueus contritus est, » laqueus enim frangi solet, quando avis, vel exterria aliquo clamore, vel allecta meliore esca, vim facit, et sic laqueum frangit. Quando enim avis, quamvis laqueo irepta, in hæret esse ab aucupe propositæ, nec intelligit se comprehensam, non conatur auferre, et eo modo facile capitur et occiditur. Sic igitur anima hominis in tentatione posita, cum primum a Deo illustrata, et vel clamore iudicii divini et gehennæ exterria, vel promissionibus celestis gloriæ allecta, incipit cogitare dura quidem esse tormenta presentia, sed duriora sine comparatione ulla tormenta futura et sempiterna; vel dulcem esse vitam presentem, dulcem voluptatem, dulces divitias, sed dulciora sine comparatione premia vite futuræ : incenditur amore bonorum superperum, et metu suppliciorum gehennæ, atque eo igne divinitus accenso vires concipit, et ma-

quo impetu firmissimè deliberationis non peccandi in Deum, laqueum tentationis frangit, et liberata volat, et cum jubilatione canit: « Adjuvatorum nostrum in nomine Domini, qui fecit cœ-

lum et terram. » De hoc modo evadendi scribit S. Cyprianus in lib. *De Exhortatione martyrii*, cap. ult. Has cogitationes que persecutio potest vincere? quae tormenta superare?

PSALMUS CXXV

SECUNDUM HEBREOS.

I. V. — 1. *Canticum graduum.*

Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion; non commovebitur in æternum, qui habitat

2. in Jerusalem.
Montes in circuitu ejus, et Dominus in circuitu populi sui, ex hoc nunc et usque in sæculum.

3. Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum super sortem justorum, ut non extendant justi ad iniquitatem manus suas.

4. Benefac, Domine, bonis et rectis corde.

5. Declinantes autem in obligationes adducet Dominus cum operantibus iniquitatem: pax super Israel.

Argumentum. — Hand improbabilis Tilingii conjectura est, hunc Psalmum scriptum esse, postquam Samaritani magnam Judæorum multitudinem ad sece perlexissent, impiis proceres quosdam: cf. *Nehem.* vi, 12, 13; xiii. Hoc igitur presenti carmine vatem spectasse, ut magis confirmaret eos, qui neque minis hostium, neque blanditiis aut corruptionibus seduci se passi fuerint ad prodendum, impia defectione ad Samaritanos, communem populi Judæi causam. Strophae duæ: 1-3, 4-5.

1. *Canticum ascensionum.*

Qui confidunt in Jova,
sunt instar montis Sionis, qui non mutat,
in æternum sedet (stat).

2. Hierosolyma — montes circa eam *sunt*,
et (ita) Jova circum populum suum *est*,
ab hoc tempore et usque in æternum.

3. Neque enim residebit sceptrum (dominatio) improbitatis in sorte justorum;
ne extendant justi ad pravitatem manus suas

4. Bene fac, Jova, bonis,
et rectis in cordibus ipsorum.

5. Et qui deflectunt in vias curvas suas,
eos mittat (Maurer, *perdat*) Deus cum maleficis!
Pax (vel *salus*) super Israellem!

V. s. H. — *Canticum graduum.*

Qui confidunt in Domino, quasi mons Sion; immobilis, in æternum habitabilis.

Jerusalem, montes in circuitu ejus, et Dominus in circuitu populi sui: amodo et usque in æternum.

Quia non requiescet [al. *requiescit*] virga impietatis super sortem justorum, ut non mittant justi in iniquitatem manus suas.

Benefac, Domine, bonis et rectis corde.

Qui autem declinant ad pravitates suas, deducet eos Dominus cum his, qui operantur iniquitatem: pax super Israel.

PSALMUS CXXIV.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXIV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum graduum.

In hoc Psalmo consilium bonum dat sanctus Propheta peregrinis ascendentibus in patriam, tum terrenam, tum caelestem. Consilium autem est, ut in Deo totam spem suam ponant. Deus enim potentissimus et fidelissimus est, neque unquam confundet sperantes in se, atque ad se toto desiderio properantes.

EXPLICATIO PSALMI.

1. QUI CONFIDUNT IN DOMINO, SICUT MONS SION; NON COMMOVEBITUR IN ÆTERNUM, QUI HABITAT IN JERUSALEM.

Ponit initio Propheta generalem atque certissimam promissionem, eamque his repetit ad majorem veritatis asseverationem. Dicit igitur: « Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion, » id est, omnes qui vere confidunt in Domino, erunt immobiles et securi, quæcumque tandem ingruat tempestas, sicut est ipse mons Sion, qui non solum immobilis est, quia mons est, sed etiam quia Deo sacer et charissimus est. Addit repetens, et quasi explicans quod dixerat: « Non commovebitur in æternum, » qui habitat in Jerusalem; ubi quod dicitur, « non commovebitur in æternum, » respondet illis verbis: Erit immobilis sicut mons Sion. Quod sequitur, « qui habitat in Jerusalem, » respondet illis: « qui confidunt in Domino. » Illi enim qui habitant cogitatione et spe in caelesti Jerusalem, ipsi sunt qui confidunt in Domino. Sic enim explicatur fiducia in Deum in *Psalm.* xc: « Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur. » Quod attinet ad verba, in hebræo codice habetur alia interpunctio, et proinde alia ordinatio verborum. Sed quia interpunctio non erat in antiquis codicibus, sed a Rabbiniis addita est, ideo non tanti faciendæ est, ut propter eam contemnamus interpunctionem Septuaginta Seniorum et latine nostræ Vulgatæ editionis. Præterea illud, *qui habitat in Jerusalem*, ambiguum est in hebræo, utrum ad montem Sion, an potius ad hominem confidentem in Deo referendum sit; sed Interpretes Septuaginta declaraverunt referri ad hominem, non ad montem: non *mons* græce est generis neutri; et illud, *qui*, tam græce, quam latine, est generis masculini. Adde quod *mons* non tam proprie dicitur habitare in civitate, quam homo. Quia vero non omnibus, qui habitant in terrena Jerusalem, convenit non commoveri in æternum, cum ipsa Jerusalem stare non poterit in æternum; et quia *habitare in Jerusalem*, hoc loco idem est, quod *confidere in Domino*, ideo diximus cum S. Augustino

hic agi de habitatore caelestis Jerusalem per spem et desiderium, quomodo habitabant, qui dicebant: « Conversatio nostra in oculis est, » *Philip.* cap. iii.

2. MONTES IN CIRCUITU EJUS, ET DOMINUS IN CIRCUITU POPULI SUI, EX HOC NUNC ET USQUE IN SÆCULUM.

Probat quod dixit, montem Sion securum et stabilem esse, sed multo magis eos qui confidunt in Domino, siquidem Sion montes habet « in circuitu, » quasi pro muro; sed qui « confidunt in Domino, » ipsum Dominum omnipotentem habet in circuitu; et montes, qui Sion montem circumdant, complanari possunt et cadere; sed Dominus in circuitu est populi « ex hoc nunc et usque in sæculum. » Sententia igitur horum duorum versuulorum est, omnes qui confidunt in Domino, securos esse debere, quia Dominus protegit eos ab omni malo; et quamvis interdum temporaliter affligantur, id etiam cooperatur illis in bonum; et si forte permittit Deus illis auferri divitias, vel sanitatem, vel aliquid ejusmodi, reponit aliquid melius, id est, patientiam et consolationem cum merito gloriæ sempiternæ. Sed hoc loco per confidentiam non debet intelligi vana præsumptio, sed fiducia illa, quæ ex fide non ficta, ex corde puro, ex conscientia bona, ex dilectione ferventi nasci solet.

3. QUIA NON RELINQUET DOMINUS VIRGAM PECCATORUM SUPER SORTEM JUSTORUM, UT NON EXTENDANT JUSTI AD INIQUITATEM MANUS SUAS.

Explicat paulo clarius qua ratione Dominus protegat confidentes in adjutorio ipsius. Quod si, inquit, permittet Dominus aliquando justis causas, iniquos dominari plis, non diu hoc permittet, ne pii desperantes incipiant etiam ipsi facere opera impiorum; sic igitur ait: « Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum super sortem justorum, » id est, dabit quidem aliquando Dominus impiis virgam, id est sceptrum, quod est insigne potestatis, « super sortem, » id est, super hereditatem, sive partem et portionem « jus-

torum;» sed non diu relinquet virgam in manu impiorum. In hebraeo est ad verbum: *Non requiescet virga peccatoris super sortem justorum*, quae verba eundem habent sensum; sed metaphora quietis eleganter explicat breviter temporis, quo peccatores permittuntur regnare super justos: quamvis enim tempus quo regnant impii super justos, longum videri possit iis qui non cogitant aeternitatem, tamen iis qui certi sunt divina promissione regnum Sanctorum cum Christo sine fine duraturum, momentaneum videtur omne quod finem habet. Ait igitur: «Non requiescet virga peccatoris super sortem justorum,» id est, erit quidem potestas peccatoris aliquando super justos ad eorum probationem, vel exercitationem, vel correctionem; sed erit quasi stans, non sedens; transitura, non manens; temporalis, non aeterna. «Ut non extendant iusti ad iniquitatem manus suas,» hoc est, ne iusti non perseverent in iustitia, si videant felicitatem iniquorum tam esse diuturnam, ut credi possit nullum finem habitura.

4. BENEFAC, DOMINE, BONIS ET RECTIS CORDE.

Quia dixerat periculum esse ne iusti scandalum paterentur ex nimis diuturna potestate iniquorum, convertit se ad Deum, atque precatur ut benefaciat bonis, liberando videlicet eos velociter a potestate impiorum, aut certe patientiam illis et consolationem internam copiose suppeditando; et simul admonet ac docet illos vere esse bonos, qui sunt «recti corde,» id est, qui non scandalizantur de iudicio Dei, sed in bonam partem accipiunt omnia quae Deus facit, etiamsi permittat impios dominari quantumvis diuturno tempore. Illi enim sunt recti corde, qui conformant cor suum, id est, iudicium et voluntatem, cum rectissima regula iudicii et voluntatis Dei, etiamsi non intelligant cur Deus hoc aut illud faciat, vel fieri permittat; de his scribitur in alio Psalmo: «Quam bonus Israel Deus, his qui recto sunt corde!» Isti enim acquiescunt in omnibus Deo, et placet illis Deus, et illi placent Deo, quomodo lignum rectum in pavimento recto optime collocatur et quiet; lignum autem distortum non potest collocari, nec quiescere, nisi in loco distorto.

PSALMUS CXXVI

SECUNDUM HEBREOS.

V. v. — 1. Canticum graduum.

In convertendo Dominus captivitatem Sion, facti sumus sicut consolati.

2. Tunc repletum est gaudio os nostrum, et lingua nostra exultatione.

Tunc dicent inter gentes: Magnificavit Dominus facere cum eis.

5. DECLINANTES AUTEM IN OBLIGATIONES, AD- DUCEAT DOMINUS CUM OPERANTIBUS INIQUITATEM: PAX SUPER ISRAEL.

Occasione ultimi verbi versiculi superioris, quo bona optabantur rectis corde, subiungit Propheta terribilem comminationem iis qui declinant a rectitudine cordis, ac dicit eos, qui declinant a rectitudine ad tortuositatem, et in persecutione vel tribulatione perdunt sustinentiam, ac vel per fidem negant, vel de Deo queruntur ac murmurant, eos «cum operantibus iniquitate,» id est, cum ipsis persecutoribus atque impiis hominibus, in iudicium adducendos, quoniam, ut ait S. Iacobus cap. II: «Qui totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus;» et tum demum separatis omnibus malis de medio bonorum, pax vera et sempiterna erit «super Israel,» id est, super populum Dei. Hoc loco magna est quaestio de verbo illo *obligationes*, et quidem alii alia dicunt: sed ego, ut permitto unumquemque abundare in sensu suo, ita si debeat hic versiculus coherere cum superiore, et si conciliandi sunt codices latini cum graecis et hebraeis, nihil dubito quin latinus Interpres scripserit *obligationes*, non tam respiciens ad rem quae ligatur et stringitur per obligationem, quam ad ipsam obliquitatem et tortuositatem, quae cernitur in fune, dum aliquid ligatur; neque enim obligari potest aliquid, nisi funis, aliquo directus, torqueatur, et in circulos ducatur. Id ita esse, primo, colligitur ex voce hebraica, quae proprie *obliquitatem* significat, et a S. Hieronymo redditur *pravitatem*; deinde ex voce graeca, quam Euthymius explicat per obliquitatem et perversitatem. Denique ex ratione continuationis: nam si per *obligationes* intelligamus obligationes ad aliquid faciendum, ut sunt vota, iuramenta, promissa, pacta, et similia, vix percipi poterit quod sibi hoc loco Propheta velit; si vero per *obligationes* intelligantur nodi et tortuositates quae opponuntur rectitudini cordis, de qua proxime fuerat locutus, omnia optime cohaerebunt. Interpres igitur Vulgatus obscure quidem, sed vere et proprie locutus est.

V. s. h. — Canticum graduum.

Cum converteret Dominus captivitatem Sion, facti sumus quasi somniantes.

Tunc implebitur risu os nostrum, et lingua nostra laude.

Tunc dicent in gentibus: Magnificavit Dominus facere cum istis.

3. Magnificavit Dominus facere nobiscum: Magnificavit Dominus facere nobiscum; facti sumus sicut latantes.

4. Convertite, Domine, captivitatem nostram, sicut rivos in austro.

5. Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent.

6. Euntes ibant et flebant, mittentes semina sua:

Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos.

Convertite, Domine, captivitatem nostram, sicut rivos in austro.

Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent.

Qui ambulans ibat et flebat, portans ad seminandum sementem, veniens veniet in exultatione, portans manipulos suos.

Argumentum. — «Compositum est carmen, quum pars populi exsilio Babylonico redisset. Strophae duae: vers. 1-3, quanta fuit laetitia nostra, quum de exsilio nos Jova reduceret! 4-6, revoca, Jova, caeteros quoque omnes, ut fiant tunc fortunati sequatur melior.» Maurer. Aliis tamen cum Hengstenberg censet, in secunda strophae (vers. 4) non caeterorum captivorum reditum peti, sed liberationis perfectionem, nempe ut Iudaei in patriam reversi a Samaritanorum persecutione liberentur.

1. Canticum ascensionum.

Quum se (suum favorem) vertit Jova ad captivitatem (captivos) Sionis, fuimus ut somniantes.

2. Tunc plenum fuit risu os nostrum, et lingua nostra clamore laeto; tunc dixerunt inter gentes: «Praeclare egit Jova cum istis.»

3. Praeclare Jova egerat nobiscum, eramus laeti.

4. Verte te, Jova, ad captivitatem (calamitatem) nostram, ita sis nobis, ut torrens in austro (regionibus aestu solis exsiccatis).

5. Qui serunt cum lacrymis (inter lacrymas), cum laeto clamore metent (aliis metant).

6. Vadit (propr. *vadendo*), vadit et flet (propr. *flendo*), qui portat tractum (gall. *la poignée*, vel *le jet*) seminis; venit, venit (aliis, *veniat*, *veniat*) cum laeto clamore, qui portat manipulos suos.

NOTE.

Vers. 1. Maurer, *quum reduceret Jova captivos*, etc., Ewaldus, *quum Jova converterit*, puta in meliorem statum; Hengstenberg, *quando Dominus se vertit ad reversionem*, etc. Vers. 3. Maurer, *egit, sumus*. — Vers. 4. Altus: Opes copiosae largire nobis, ut copiosae sunt aquae torrentium australium. Ewaldus, *converte Jova, nostras calamitates, quasi torrentes in terras siccitas inducens*, Maurer, *reduc Jova, captivos (caeteros) nostros, ut torrentes in austro*, i. e. quemadmodum qui in terris calidis per aestatem exsiccati erant torrentes pluvio anni tempore aquis se replent terramque aridam iterum irrigant, sic fac, o Jova, ut desolata haec terra suis iterum repleatur incolis, a suis iterum excolatur colonis. — Vers. 5. Proverbialis sententia, qua significatur, *tristibus laeta solere succedere*. Similitudo deprompta est a seminantibus, quibus, dum terrae semina committunt, adversa quaeque occurrant, quae lacrymas saepe elent pauperulo agricolae, qui incertum messis proventum reputat; quas ipsas tamen molestias laetissima messis excipit atque compensat.